

Kristi Kirbits on alushariduse süsteemis tegutsenud alates 1993. aastast. Kristi on enamiku ajast teinud tööd liitrühmas, mis viimastel aastatel on kujunenud ka sobitusrühmaks. Kristi peab oma töös tähtsaks lapsest lähtumist ja inimese väärtustamist just sellisena nagu ta on. Ta tunneb, et meil kõigil on õigus olla hoitud, armastatud, saada võimalused õppimiseks ja arenemiseks ning tunda end täieõigusliku liikmena oma kogukonnas, hoolimata soost, vanusest, erivajadusest ja võimetest. Keerulised olukorrad on väljakutse õpetajale, aga neist õpitakse kõige rohkem ning nende ületamine valmistab suurimat rahulolu

Kerli Stein on tegutsenud haridussüsteemis alates 2007. aastast. Ta on lasteaias töötanud erinevatel ametikohtadel, alates õpetajast kuni direktorini. Hetkel töötab Kerli õppe-nõustamissüsteemis sotsiaalpedagoog- eksperdina. Kerli on ka diplomeeritud superviisor ja arengutreeni ning psühhodraama lavastaja fookusega

psühhodraamal, sotsiomeetrial ja grupipõhisel psühhoteeraapial. Kerli töös on tähtsal kohal laps ning tema vajaduste märkamine. Oma töös on ta orienteeritud sellele, et kõik last ümbritsevad täiskasvanud saaksid abi ja tuge lapse toetamisel. Lisaks on ta OÜ Haridusnõustaja asutaja ning pakub erinevaid nõustamisteenuseid lastele, vanematele ja haridusasutustele.

Kristi Kirbits • Kerli Stein

ÕPETAJALT ÕPETAJALE

ÕPETAJALT ÕPETAJALE:

VÄLJAKUTSED LASTEAIA IGAPÄEVAELUS JA PRAKTILISED SOOVITUSED NENDE LAHENDAMISEKS

Kristi Kirbits
Kerli Stein

Sisukord

Eessõna	7
1. Laste omavaheliste suhete toetamine mängides ning õppe- ja kasvatustegevustes	11
2. Laste negatiivne käitumine rühmaruumis	33
3. Laste mänguuskuste toetamine ja arendamine	86
4. Emotsioonid ja nende sobiv väljendamine	99
5. Olukorrad, kus lapsed ei mahu õpetaja loodud raamidesse	140
6. Koostöö loomine ja hoidmine lapsevanematega	158
7. Õpetajate edulood	184
Madise lugu	184
Miia Mari lugu	187
Kaspari lugu	190
Timo lugu	192
Lõpetuseks	195

Eessõna

Käesoleva praktiliste soovitude kogumiku koostamise idee kujunes autoritel ühe vestluse käigus. Tundsimise ja kogesime oma igapäevatoos, et õpetajatel tuleb tihti rühmakeskkonnas ette väljakutserohkeid situatsioone, mida mõnikord on ootamatult keeruline lahendada. Raamat on koostatud situatsioonide analüüside põhjal, mis koguti 2023. aasta kevadel õpetajatelt üle Eesti. Iga olukord on lahti võetud, tuues välja lapse vajadused ja probleemid ning võimalikud põhjused, mis on olukorra tekitanud. Märkisime ära ka konkreetseid oskused ja eesmärgid, mida on vaja õppida, ning andsime praktilisi soovitusi nende elluviimiseks.

Õpetaja saab kasutada raamatut kui abimaterjali, mis toetab teda rasketel hetkedel ning aitab leida sihi ja mõtteid, kuidas edasi minna. Loodame, et kirjeldatud soovitused annavad õpetajale julgust olla loov ja tegutseda laste heaolu nimel ning toetavad tema enesekindlust, et igast olukorrast on alati väljapääs, sest iga lapse probleemi taga on tegelikult oskus, mis pole veel omandatud ning vajab seega harjutamist. Keskendudes oskuste õppimisele mitte probleemile, nihkub fookus negatiivselt positiivsele ja see aitab omakorda mõista osapoolte rolli lahenduste ja tulemuste saavutamisel.

Suhetes töökaaslaste ja lastevanematega lähtume õpetajana sellest, et oleme kõik erinevad ning iga inimese eripära hinnatakse kui positiivset mitmekülsust – need põhimõtted kehtivad ka lastega tegeledes. Iga inimene on ainulaadne indiviid, austagem ja arvestagem siis üksteise iseärasusi nii suheldes kui ka õppe- ja kasvatustegevustes.

Muutuste ootus ja soov probleeme lahendades ei ole ühekordne ja kiireloomuline, vaid hoopis pikaajaline ning vajab kõikide täiskasvanute suunatud tähelepanu ja järjekindlat ühist tegutsemist. Ärge heituge sellest, kui muudatused pole kohe märgatavad, kõik võtab aega. Olge kannatlikud iseenda ja teiste suhtes. Siinkohal on oluline muutuste ja uute teguviiside mõtestatus kõikide osapoolte jaoks, sest kui kõik teavad miks neid tegevusi teeme, siis on lihtsam neid ellu viia.

Õpetajal on muudatuste elluviimiseks tagataskus võimsaim tööriist – teadmised ja oskused jälgida ning kohandada õppekeskkonda iga lapse jaoks. Keskkond on lapse kolmas õpetaja lisaks teistele lastele ja rühma meeskonnale. See mõjutab last väga suurel määral ning võib olla õpetajale suureks abiks. Samuti ei tohi alahinnata teiste laste osa õpetajatenä, sest nemad on lapse vahetud suhtlemispartnerid ning nende reageering ja suhtumine mõjutab last väga suurel määral. Selles kõiges on muidugi suunaandjaks ja eeskujuks elköige kogu rühma meeskond.

Üks vastanud õpetajatest väljendas ennast nii: „Ei ole halba last, aga tema käitumisega tuleb rohkem tegeleda nii kodu kui lasteaia koostöös. Selleks on kahjuks tihtipeale vähe erinevaid ressursse. Tuleks rühm ära kaardistada ja põhiprobleemid, vajadused üles kirjutada. Vastavalt sellele tuleks ka reaalset abi pakkuda. Mitte sildistada, et õpetaja ei saa hakkama või nõuda, et peab saama hakkama. Ei tohiks võtta kõiki rühmi sarnaselt. Seega tuleb anda vabamad käed õpetajatele ning aidata ressurssidega.“

Tõepoolest, kaardistage olukord kogu meeskonnaga ning seadke lapse arendamiseks kindlad sihid. Koostage tegevuskava ja leppige see kokku kõikide osapooltega, vajadusel ka lapsevanematega, ning kõige

selle juures toetage üksteist ja innustage rasketel hetkedel ning ärge unustage tähistada võite, ka kõige pisemaid.

Täname kõiki õpetajaid, kes meie üleskutsele vastasid ja igapäevaseid väljakutseid üles kirjutasid. Tänu Teile on raamat palju rikkam ja sisukam!

Soovime head lugemist ning julget pealehakkamist olukordade lahendamisel!

Kerli ja Kristi

1. Laste omavaheliste suhete toetamine mängides ning õppe- ja kasvatustegevustes

Laste, eriti 3–8-aastaste suhete toetamine rühmas on nende igakülgsaks arenguks ja üldiseks heaoluks hädavajalik. Niimoodi soodustame nende sotsiaalset kasvu, arendades olulisi oskusi, nagu: emotsionaalne intelligentsus, empaatia ja koostööle tuginev suhtlemine. Lapsed õpivad konflikte konstruktiivselt juhtima ja oma enesehinnangut arendama, kui tunnevad, et kaaslased on neid aktsepteerinud ja väärtustanud. Nendest suhetest tulenev kuuluvus- ja turvatunne on hindamatu väärtusega. Grupis suhtlemisel omandavad lapsed olulisi eluks vajalikke oskusi, nagu meeskonnatöö, koostöö ja vastupidavus, sest nad seisavad koos silmitsi väljakutsete ja edusammudega. Veelgi enam, rühmas suhtlemine soodustab kõne arengut, kuna lapsed õpivad iga-päeva situatsioonides end väljendama ja harjutama teiste mõistmist.

Koostöö ja rühmasisesed tegevused soodustavad probleemide lahendamist, mis stimuleerib kognitiivset arengut. Konfliktide konstruktiivse juhtimise õppimine valmistab lapsi ette lahkarvamuste ja väljakutsetega küpselt toime tulema. Grupisuhted pakuvad tugisüsteemi, kus lapsed saavad kaaslastelt abi, nõu ja sõprust otsida. Suhtevõrgustiku kaudu hakkab lapsel kujunema identiteeditunne, ta avastab oma huvisid, tugevusi ja väärtust. Lõppkokkuvõttes aitab positiivsete gruppisuhete edendamine kaasa laste õnnele ja üldisele heaolule. Nad tunnevad kasvades end emotsionaalselt seotuna ja toetatuna.

Eelkoolialiste laste õppe- ja kasvatustegevuses osalemise toetamine on nende hariduse ja isikliku arengu seisukohalt ülimalt oluline. Aktiivne osalemine õppimis- ja õpetamis- tegevustes soodustab entu-

Olukorra kaardistamise ja eesmärkide seadmise näidis.

2. Laste negatiivne käitumine rühmaruumis

OLUKORD:

4–5-aastaste rühmas eirab laps ühiseid kokkuleppeid ja jookseb üksi rühmast eemale ning keeldub tagasi pöördumast. Nt jookseb rühmast välja, kui hakkame õue minema või õuest tuppa tulles ei tule teistega kaasa.

Mis on sellises olukorras lapse vajadus(ed)?

4–5-aastaselt areneb lastel tugev iseseisvuse ja autoriteedi soov. Laps võib rõhutada oma vajadust teha ise valikuid ja otsuseid. Mõned lapsed käituvad täiskasvanutele vastanduvalt, et saavutada kontroll oma keskkonna üle või vaidlustada autoriteeti. Pögenemine võib olla tähelepanu otsiv käitumine. Laps võib tunda, et see tõmbab talle rohkem tähelepanu ja täiskasvanute ning eakaaslaste reaktsioone.

Siinkohal on oluline rühmas töötavatel täiskasvanutel luua positiivne suhe lapsega, mis tähendab seda, et päevas võiks 10–15 minutit tema tegevustest osa võtta. Nii näeb laps, et teda märgatakse ka muudes situatsioonides, mis on palju rahulikumad.

Arendamist vajavad oskused ja eesmärgid:

1. Laps järgib alguses täiskasvanu abiga 1–2 rühma olulisemat hea käitumise kokkulepet.
2. Laps järgib rühma häid tavasid.
3. Laps oskab enda tunnetele nimetusi anda.
4. Laps suudab täiskasvanu abiga enda vajadusi ja mõtteid sõnastada.
5. Laps suudab enda mõtteid ja vajadusi täiskasvanutele iseseisvalt edastada.

2. Laste negatiivne käitumine rühmaruumis

Praktilised soovitused:

1. Kaardistage kõige esimesena lapse väljakutsuvat käitumist. Selleks on soovitatav teha tabel, mis annaks ülevaate lapse tegevuste sagedusest, olukordade lühikirjeldusest ja täiskasvanu toetavatest tegevustest, et laps olukorrast välja aidata (nt tugeva emotsionaalse reageeringu korral). Sellesse saaks teha märkusi edaspidiseks, mida võiks ja saaks arvestada võimalike olukordade ennetamisel.
2. Pakkuge lapsele eakohaseid vahendeid ja strateegiaid oma emotsioonide ja stressi juhtimiseks, näiteks vaikuseminutite hingamise harjutused või rahunemisnurga kasutamine.
3. Pakkuge sotsiaalseid oskusi arendavaid grupitegevusi, mis keskenduvad jagamisele, vahetamisele, empaatialle ja konfliktide lahendamisele, et aidata kaasa lapse tervislikumate sotsiaalsete suhete arenemisele.
4. Rakendage positiivseid märkamise strateegiaid, et premeerida positiivset käitumist, tagades, et laps saab tähelepanu asjakohastele ja sobilikele tegevustele. Samas olge järjekindlad negatiivse käitumise viivitamatul katkestamisel ja selgitamisel, et nii ei tohi teha (näiteks lüüa) ja kui nii teed, siis ei saa koos teistega mängida, vaid pead olema omaette. Oluline on järjekindlus, et keelatud tegevus saaks kohe katkestatud ja laps eemaldatud ning positiivne tegu peab samuti olema kohe märgatud ja tunnustatud. See nõuab alguses õpetajalt väga palju aega ja tähelepanu, aga see tasub end lõppkokkuvõttes ära.
5. Tehke koostööd lapse perega ja kaaluge nõustaja või terapeudi kaasamist, et pakkuda emotsionaalset tuge ja lahendada võimalikke probleeme kodus. Kui murekohad on kaardistatud ja selgub,

7. Õpetajate edulood

Käesolevas peatükis toome välja nelja lapse* edulood, kellega töötades on õpetajatel esinenud väljakutseid nende arengu toetamisel, kuid järjepideva ja sihikindla töö tulemusena on lapsed vastavalt nende eripäradele suudetud toetada. Madise, Kaspari ja Miia Mari lood on kirja pannud Kristi Kirbits ning Timo lugu nõustusi meiega jagama Tallinna Rännaku lasteaia õpetajad Raina Leht ja Tiina Laast.

* Laste anonüümsuse tagamiseks on nende nimed muudetud.

Madise lugu

Madis tuli meie juurde teisest lasteaia, kus õpetajad ja juhtkond ei näinud enam võimalust tema jätkamiseks seal rühmas, kus ta varasemalt käis. Laps oli vägivaldne, tõukas, viskas asjadega ja karjus kui midagi ei meeldinud. Laps oli sel hetkel 3 aastane ja 7 kuu vanune.

Eelmises lasteaias hoiti teisi lapsi temast eemal ja räägiti, et tulge ruttu ära tema juurest ja kogu suhtumine oli tõrjuv ja eemale hoidev. Uude lasteaeda tulles vestlesid õpetajad esimesena lapse ema ja isaga ning kaardistasid nende nägemuse ja arusaamise ning seadsid ühiseid edasisi eesmärke. Lapsevanemad olid avatud ja koostööaltid, kuid tunnistasid, et neil on vähe teadmisi, kuidas last toetada ja piire seada ning peres oli ka noorem laps, kes oli alla aastane. Madise lasteaeda saabumisega kaardistati olukord ja hakati esmalt tegelema tema mängimise ja tegutsemisega koos teiste lastega samas ruumis. See nõudis